

Loondruk in het eurogebied neemt toe

Arbeidsmarktkrapte is onverminderd van invloed op de loonontwikkeling. Afgezet tegen eerdere conjunctuurcycli is de invloed van de werkloosheid op de loongroei in een aantal landen zelfs toegenomen. De daling van de werkloosheid in het eurogebied betekent dat de loondruk naar verwachting toeneemt.

De economie van het eurogebied draait goed, de werkloosheid in de afzonderlijke lidstaten daalt en op verschillende arbeidsmarkten ontstaat krapte. In het afgelopen jaar is de werkloosheid snel gedaald tot 7,3 procent, een niveau dat begin jaren negentig voor het laatst werd gehaald. Uit enquêtegegevens van de Europese Commissie (2007) blijkt dat werkgevers op dit moment een krapte op de arbeidsmarkt ervaren die vergelijkbaar is met de vorige conjunctuurcyclus. Beducht voor een loon-prijsspiraal waarschuwt de Europese Centrale Bank al geruime tijd voor een versnelling van de loongroei. Tot nu toe is de gemiddelde loonontwikkeling in het eurogebied gematigd gebleven. Dit roept de vraag op of de invloed van arbeidsmarktkrapte op de loonvorming is verminderd ten opzichte van eerdere conjunctuurcycli. Dit thema wordt hieronder geanalyseerd met een loonvergelijking, waarmee de invloed van, onder andere, de werkloosheid op de loongroei kan worden geschat.

Loonontwikkeling al enige tijd gematigd

De economische ontwikkeling in de meeste geïndustrialiseerde landen is de laatste twee decennia stabiel geworden. De volatiliteit van de economische groei en de werkloosheid is verminderd in vergelijking met de jaren zeventig en tachtig. In het verleden hiervan zijn de loon- en prijsontwikkelingen ook gematigder en stabiel geworden. In de meeste landen was de gemiddelde loongroei in de periode na 1990 lager dan vier procent per jaar, terwijl deze tussen 1972–1989 zes procent of hoger was. Een aantal factoren kan deze stabielere economische omgeving en gematigde loonontwikkeling verklaren. Ten eerste is de economie mogelijk door minder ernstige schokken geraakt dan in de jaren zeventig, toen de economie door de bekende olieprijschokken werd getroffen. Ten tweede is het denkbaar dat het op prijsstabiliteit gerichte beleid van centrale banken de inflatieverwachtingen van economische agenten heeft verankerd (Laxton en N'Diaye, 2002). Bij een geloofwaardig monetair beleid zullen inflatieverwachtingen bij gewijzigde economische omstandigheden nauwelijks veranderen, waardoor fluctuaties in de

inflatie en de nominale loongroei ook geringer zijn. Ten derde is het mogelijk dat door de mondialisering van de economie de concurrentie tussen werknemers is gestegen, waardoor zij gedwongen zijn ook tijdens een gunstige fase van de conjunctuur hun looneisen te matigen (IMF, 2007). De reden is dat arbeidsmarkten meer met elkaar in contact staan door migratiestromen en *offshoring* van productie en diensten. Tevens is het aanbod van arbeid groter geworden door de integratie van bijvoorbeeld China, India en het voormalig Sovjet-blok in de wereld-economie. Deze structurele veranderingen in de mondiale economie hebben mogelijk geleid tot een afgenomen invloed van de nationale werkloosheid op de loonontwikkeling.

Loonvergelijking

De analyse van een loonvergelijking kan meer duidelijkheid geven over de invloed van de verandering van het werkloosheidspercentage op de loongroei. De onderzochte vergelijking is een synthese tussen een traditionele Phillipscurve en de langetermijnevenwichtsrelatie tussen lonen, prijzen en productiviteit (Blanchard en Katz, 1999):

$$(1) \quad \Delta w_t = \beta_1 + \beta_2 \Delta w_{t-1} + \beta_3 \Delta p_{t-1} + \beta_4 \Delta a_{t-1} - (\beta_5 + \beta_{\text{dummy}}) U_{t-1} - \beta_6 \text{FCM}_{t-1} + \varepsilon_t$$

De loonvergelijking is geschat over de periode 1972–2006 met de volgende reeksen op jaarbasis uit de OESO-database: de nominale lonen in de private sector (w), de consumentenprijsindex (p), de arbeidsproductiviteit in de private sector (a) en de werkloosheidsvoet (U). Het niveau van de lonen kan tijdelijk afwijken van de evenwichtsrelatie tussen de lonen, prijzen en de arbeidsproductiviteit. Daarom is aan de loonvergelijking een foutencorrectiemechanisme (FCM) toegevoegd, waarvan de coëfficiënt aangeeft hoe snel de lonen weer naar het evenwichtsniveau tenderen.

De loonvergelijking is geschat voor veertien landen (tabel 1). Een analyse per afzonderlijk land in het eurogebied is gerechtvaardigd, omdat de arbeidsmarkten nog sterk langs nationale grenzen zijn verdeeld. De verwachting is dat de loongroei in een land positief samenhangt met de loongroei in de voorgaande periode (loonpersistentie), positief met de verandering van prijzen en productiviteit, maar negatief met het werkloosheidspercentage en het foutencorrectiemechanisme. Deze samenhang wordt in de afzonderlijke landen inderdaad gevonden voor de meeste variabelen. Tevens hebben de

coëfficiënten die significant van nul verschillen het verwachte teken. In de coëfficiënt van de werkloosheid is een tijddummy opgenomen die de waarde 1 krijgt vanaf 1990. Op deze manier wordt onderzocht of de invloed van de werkloosheid op de loongroei is veranderd.

Invloed werkloosheid op loongroei onverminderd

De tijddummy in de coëfficiënt van de werkloosheid laat zien dat de absolute waarde van deze coëfficiënt voor Nederland, België, Griekenland, Ierland, Verenigd Koninkrijk en Canada significant groter is geworden vanaf 1990. Dit geldt ook voor de Verenigde Staten als de tijddummy wordt verlegd naar 1989. Voor de overige zeven landen is geen significante verandering opgetreden. Dit schattingsresultaat betekent dat er geen aanwijzing is voor een afnemende invloed van arbeidsmarktkrapte op de loongroei. Integendeel, voor zover sprake is van een verandering, lijkt de invloed van arbeidsmarktkrapte te zijn toegenomen. Deze bevinding wijst mogelijk op een betere loonvorming, in de zin dat lonen sterker reageren op schaarstesignalen.

De invloed van de werkloosheid op de loongroei in het eurogebied als geheel lijkt niet groter te zijn geworden ten opzichte van voorgaande cycli. Een formele toets is niet mogelijk, omdat de Duitse hereniging de data-reeks voor het eurogebied verstoort. Een benadering is de gemiddelde toename van de absolute omvang van de werkloosheidscoëfficiënt voor alle negen eurogebiedlanden in de steekproef. Deze toename is gering, het ongewogen gemiddelde is 0,11.

Mogelijke verklaringen

Peeters en Den Reijer (2008) suggereren dat arbeidsmarkthervormingen, inzake werkloosheidsuitkeringen en ontslag- of contractbepalingen, de loonflexibiliteit positief beïnvloeden. Sommige arbeidsmarktinstuties beïnvloeden immers het marktmechanisme, waardoor de lonen zich niet ongehinderd kunnen aanpassen aan gewijzigde arbeidsmarktverhoudingen. Arbeidsmarkthervormingen betekenen derhalve dat werknemers meer bloot staan aan de tucht van de markt, waardoor de loonflexibiliteit toeneemt. Dit verklaart mogelijk de gestegen invloed van de werkloosheid op de loongroei in Ierland en Nederland, landen die arbeidsmarkthervormingen hebben doorgevoerd. De tegenhanger hiervan is de onveranderde loonflexibiliteit in Frankrijk en Italië, landen die niet bekend staan om hun hervormingen. Een tweede verklaring sluit aan bij de veranderde arbeidsmarktinstuties. In de periode voor 1990, de jaren zeventig in het bijzonder, was de loongroei persistent als gevolg van geïndexeerde looncontracten. Met het verdwijnen van geïndexeerde looncontracten is de loonpersistentie afgenomen. Het is denkbaar dat de loonvorming daardoor sterker reageert op schaarstesignalen.

tabel 1

Schattingsresultaat loonvergelijking					
	werkloosheid		w_dummy	R-kwadraat	
Frankrijk	-0,99	***	-0,02		0,94
Italië	-1,01	***	-0,06		0,90
Spanje	-0,30	***	0,08		0,93
Nederland	-0,91	***	-0,21	**	0,91
België	-0,84	**	-0,34	*	0,70
Griekenland	-0,50		-0,46	**	0,77
Oostenrijk	-0,70	***	0,20		0,92
Finland	-0,41		0,07		0,88
Ierland	-0,40		-0,25	**	0,80
Denemarken	-0,83	***	-0,07		0,82
Verenigd Koninkrijk	-0,63	*	-0,53	*	0,61
Verenigde Staten	-0,37	***	-0,32	***	0,63
Canada	-0,94	***	-0,20	**	0,77
Japan	-0,11		0,09		0,91

Wegens ruimtegebrek zijn alleen de werkloosheidsvariabelen gerapporteerd.

Voor alle landen is vergelijking (1) geschat met alle verklarende variabelen één periode vertraagd.

W_dummy is een tijddummy in de coëfficiënt van de werkloosheidsvoet met waarde 1 vanaf 1990, voor de VS geldt vanaf 1989.

Asterixen ***, **, * indiceren een significantieniveau van respectievelijk 1%, 5% en 10%.

Autocorrelatie van de residuen komt alleen voor in Denemarken en Nederland en de residuen zijn normaal verdeeld, volgens de Jarque-Bera-toets, behalve in het geval van VK en België.

Conclusie

De vraag of de invloed van arbeidsmarktkrapte op de loongroei is afgenomen kan ontkennend worden beantwoord. Bovenstaande analyse van de loonvergelijking wijst uit dat de werkloosheidsvoet in bijna alle onderzochte landen nog steeds een significante invloed heeft op de loonontwikkeling. In zeven van de veertien landen, waaronder Nederland, is deze invloed na 1990 groter geworden. Voor de overige landen is geen duidelijke verandering opgetreden. Ook voor de negen landen in het eurogebied geldt dat de invloed van de werkloosheid op de loongroei zeker niet kleiner lijkt te zijn geworden. Dit rechtvaardigt de conclusie dat de daling van de werkloosheid in het eurogebied nog steeds een risico op een versnelling van de loongroei inhoudt. Voor Nederland kan dit risico zich volgend jaar al materialiseren. Het CPB (2007) voorspelt een versnelling van de stijging van de contractlonen in de marktsector van 1,75 procent in 2007 naar 3,25 procent in 2008. Het is dus niet meer dan terecht dat de Europese Centrale Bank waarschuwt voor een versnelling van de loongroei en voor het risico op een loon-prijsspiraal.

LITERATUUR

- Blanchard, O. en L.F. Katz (1999) Wage dynamics: Reconciling theory and evidence. *The American Economic Review*, 89(2), 69-74.
- Centraal Planbureau (2007) *Macro Economische Verkenning 2008*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Europese Commissie (2007) *Business and Consumer Survey*. http://ec.europa.eu/economy_finance/indicators/businessandconsumersurveys_en.htm
- Internationaal Monetair Fonds (2007) *World Economic Outlook*. April 2007. Washington: IMF.
- Laxton, D. en P. N'Diaye (2002) *Monetary policy credibility and the unemployment-inflation trade-off: some evidence from 17 industrial countries*. IMF Working Paper, nr. 220.
- Peeters, M. en A. den Reijer (2008) On wage formation, wage development and flexibility: A comparison between European countries and the United States. *Applied Econometrics and International Development*. 8(1), te verschijnen.